

Wonen als hoeksteen: Inzichten uit KADANS Wonen

Pieter Cools (AP), Joren Van Gucht (AP), Harm Deleu (UA/Odisee), Peter Raeymaeckers (UA)

Stadkracht discussiepaper Nr. 3

Februari 2024

Inhoud

De drie doelstellingen van deze paper	1
Housing first en de wankelende pilaar van de welvaartstaat	2
Housing First: een bewezen praktijk die hier moeilijk voet aan de grond krijgt.....	3
De slinger tussen zorg en betoelaging in Antwerpen	4
Wat leren we uit Kadans Wonen?	4
De effecten en uitdagingen van KADANS Wonen	5
De mechanismen achter de resultaten	6
Zorg, controle en versterken in de praktijk	7
Realistische verwachtingen voor dit soort initiatieven	8
Toegang tot kwalitatieve huisvesting voor iedereen heeft positieve impact op andere domeinen.....	8
Referenties	10

De drie doelstellingen van deze paper

In deze discussiepaper verdedigen we het idee dat we het recht op wonen moeten beschouwen als een randvoorwaarde voor de realisatie van andere sociale grondrechten. Niet alleen voor de specifieke groep van dak- en thuislozen is dat belangrijk, maar voor alle mensen in een precare woonsituatie. De paper beoogt drie complementaire doelstellingen.

Ten eerste willen we vanuit ons recent onderzoek inzicht verschaffen in de werking van het door Housing First geïnspireerde KADANS Wonen (KW). Het initiatief focust zich op zeer kwetsbare, voormalig dakloze burgers met een meervoudige problematiek van onder andere verslaving en psychische klachten. Door de historiek en werkzame principes van dit specifieke initiatief toe te lichten vestigen we ook de aandacht op de mogelijke spanning én potentiële symbiose tussen een zorgende, disciplinerende en versterkende logica. Zo willen we voorbijgaan aan een te simplistische, dualistische visie van een 'zachte en zorgende' versus 'hardvochtige en bestraffende' aanpak.

Vervolgens willen we tonen op welke manier KW een meerwaarde creëert voor zowel cliënten als de bredere samenleving. Op basis daarvan pleiten we voor meer realistische verwachtingen van dit soort initiatieven.

Tot slot willen we in de afsluitende discussie terug uitzoomen naar het macro-beleid rond wonen om te argumenteren dat een 'eerst wonen' aanpak ook voor andere groepen en positieve impact kan hebben op diverse levensdomeinen. Deze analyse bouwt op een positieve evaluatie van het Antwerps initiatief, maar leidt ons naar een kritische evaluatie van het huidige Vlaamse sociaal woonbeleid dat de voorrangregels omtrent sociale huur koppelt aan werk.

Housing first en de wankelende pilaar van de welvaartstaat

Terwijl het aantal dak- en thuislozen in verschillende landen lijkt te stijgen, daalt het aantal getelde daklozen in Finland onder de 1.000. Finland is vandaag het enige Europese land dat radicaal kiest voor een 'Housing First' aanpak (HF) en dat lijkt vruchten af te werpen. Snelle toegang tot kwalitatieve huisvesting voor mensen met een vaak zeer complexe problematiek zou niet alleen bijdragen tot het welzijn en de kansen op re-integratie van deze personen. Op langere termijn zou deze aanpak ook kosteneffectiever en voordeliger zijn voor de samenleving omdat het de overlastproblematiek en de druk op nachtopvang en andere diensten doet dalen.¹

Daarentegen voert Vlaanderen vandaag een vis noch vlees beleid op vlak van dak- en thuisloosheid. Het thema wordt eerder versnipperd aangepakt. Hoewel er verschillende lokale pilootprojecten en experimenten bestaan die zich laten inspireren door het oorspronkelijke Housing First model (Buxant, 2018; Tsemberis, 2010), kiezen beleidsmakers niet resoluut voor deze aanpak die het recht op wonen centraal stelt als hefboom om te werken rond re-integratie, herstel en groei op diverse levensdomeinen.

In de internationale sociaal beleidsliteratuur omschrijft men wonen regelmatig als de 'wobbly pillar' van de welvaartstaat (Torgensen, 1987; Kemeny, 2001; 2015), omdat wonen tegelijk een fundamenteel grondrecht is én een marktproduct waarmee gespeculeerd wordt. Sommige onderzoekers wijzen erop dat beleidsmakers het domein wonen historisch onvoldoende hebben erkend als een fundamentele dimensie van effectief sociaal beleid (Dewilde & Raeymaeckers, 2008).

De discussie over de meest effectieve aanpak van dak- en thuisloosheid raakt hier aan een bredere discussie rond de impact van stabiele huisvesting op andere levensdomeinen. Diverse onderzoeken en sociaal werk praktijken bevestigen dat kwalitatief en betaalbaar wonen ook voor andere groepen, zoals bijvoorbeeld gezinnen met kinderen, een belangrijke voorwaarde zijn voor positieve resultaten op andere levensdomeinen. Omgekeerd is ook al meermaals aangetoond dat te dure, te kleine of kwalitatief slechte woningen een negatieve impact hebben in de vorm van stress, gezondheidsklachten, slechtere schoolresultaten enzovoort (Eurofound, 2016; Vlaamse Woonraad, 2018; Angel & Bittschi, 2019; Dahlgren & Whitehead, 2021; Delanghe, 2023).

Het is net dat fundamentele belang van wonen dat ook Housing First praktijken benadrukken. Vanuit ons impactonderzoek naar de werking van KADANS Wonen willen we dan ook inzoomen op de realisaties van zulke projecten, hoe ze die realiseren en wat we daaruit kunnen leren. Alvorens we daarop ingaan, staan we in de volgende paragraaf stil bij mogelijke verklaringen voor de vaststelling dat Housing First en verwante initiatieven, ondanks het bestaan van interessante lokale experimenten, moeilijk voeten aan de grond krijgt in Vlaanderen.

---

¹ <https://housingfirsteurope.eu/>

Housing First: een bewezen praktijk die hier moeilijk voet aan de grond krijgt

Gezien de grote hoeveelheid aan internationaal wetenschappelijk onderzoek die de effectiviteit van de Housing First en het fundamentele belang van wonen bevestigt, is het opmerkelijk dat het Vlaamse beleid er niet resoluut voor kiest. Er zijn verschillende redenen denkbaar waarom het HF-model en afgeleiden van de bredere filosofie (Housing Led) erachter bij ons slechts in beperkte mate voeten aan de grond krijgen.

Ten eerste lijkt er een spanning te bestaan tussen invloedrijke disciplinerende en activerende beleidsdiscours én de perceptie dat mensen via Housing First zomaar een huis zouden krijgen. Op Vlaams niveau zien we vandaag dat de overheid de toegang tot sociale huisvesting via voorrangregels steeds voordeliger maakt, om ze zogenaamd te vrijwaren voor wie het echt verdient, bijvoorbeeld omdat men werkt en geen andere bezittingen heeft.² Een Eerst Wonen aanpak gaat daarentegen uit van (quasi) onvoorwaardelijke toegang tot huisvesting en het idee dat stabiele huisvesting nu net een voorwaarde is om vooruitgang te kunnen boeken op andere levensdomeinen. Tegenstanders schrijven dit soort initiatieven daarom af als te gul of te vrijblijvend tegenover een groep die deze woning volgens hen niet verdient en vooral gedisciplineerd moet worden.

Ten tweede circuleren er nog veel onrealistische verwachtingen en onduidelijkheid omtrent dit soort initiatieven. Hoe werkt zo een aanpak precies en wanneer spreken we van succes? Vinden we het als samenleving voldoende als iemand die jaren op straat leefde nu stabiel woont, of willen we dat alle bewoners binnen een paar jaar clean en kerngezond zijn, nooit meer overlast veroorzaken en voltijds werken? Als het gaat over woonstabiliteit en overlastreductie toont de internationale literatuur vrij consistente positieve resultaten (Vermeulen et al., 2005; Reinking et al., 2010; Busch-Geertsema, 2013; Parsell et al., 2015; Bretherthon & Pleace, 2015 & 2019; Woodhall-Melnik & Dunn, 2016; Brown et al., 2016; Kennedy et al., 2016; Munthe-Kaas et al., 2018; Buxant, 2018; Baxter et al., 2019; Miler et al., 2022). Als we kijken naar andere levensdomeinen en gezondheidsindicatoren zien we een veel genuanceerder beeld met grote verschillen tussen individuele gevallen (Reinking et al., 2010; Bretherthon & Pleace, 2015; Kerman et al., 2018; Aubry et al., 2015 & 2020; Onapa et al., 2022).

Ten derde klinkt het aannemelijk dat door HF geïnspireerde aanpakken er beter voor staan in een context met een groot aanbod aan betaalbare private en/of sociale huurwoningen.³ In Finland mikt men op 30 procent sociale woningen, een schril contrast met de Vlaamse situatie waar het aandeel sociale huurwoningen blijft schommelen tussen 6 en 7 procent (Beersmans, 2022). Slechts 41 van de 300 Vlaamse gemeenten blijkt meer dan het zogenaamd 'bindend sociaal objectief' van 9 procent aan sociale woningen te hebben.⁴ Men zou hieruit kunnen afleiden dat de historische en actuele beleidscontext, die veel sterker inzet op eigenaarschap en vrije marktwerking dan het creëren van een (sociaal) huuraanbod voor het laagste inkomenskwintiel, niet bepaald gunstig is voor de lokale uitrol van dit soort initiatieven die het recht op wonen voor mensen in armoede centraal stelt.

---

² https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20231226_92272225

³ <https://www.socialevraagstukken.nl/finland-op-weg-naar-nul-dak-en-thuislozen/>

⁴ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/04/05/sociale-woningen-in-vlaanderen-welke-gemeenten-zijn-goede-leer/>

De slinger tussen zorg en beteugeling in Antwerpen

De historiek van het beleid inzake dak- en thuisloosheid wordt gekenmerkt door een spanning tussen zorg en beteugeling (Lescrauwaet, 2014). Sinds het begin van de 21e eeuw is er een duidelijk opmars van meer controlerende, disciplinerende of punitieve interventies voor het ‘managen van de stedelijke marginaliteit’ (Flint & Powell, 2019; O’Sullivan, 2012). Een sterkere focus op overlastreductie en het actiever inzetten van de politie leidt tot soms heftige en ideologisch geladen discussies. Dit zagen we een tiental jaren geleden ook duidelijk in Antwerpen toen het stadsbestuur actiever en gebiedsgericht GAS-boetes en GAS-trajecten gingen inzetten om de overlast in de stationsbuurt aan te pakken.

Interessant aan het idee van GAS-trajecten was dat men overlast PV’s wilde koppelen aan het instemmen met begeleiding op maat. Op die manier streefde men naar meer gecoördineerde versterking van zowel ‘zorgende’ als meer ‘disciplinerende’ benaderingen (Cools, 2014). Het idee van een zowel mogelijke spanning als een mogelijke complementaire werking van meer zorgende en meer bestraffende benaderingen vinden we ook in de internationale literatuur (Limebury & Shea, 2015; Wilking et al., 2018).

Toch leidde deze aanpak toen niet tot de gewenste resultaten. Het sociale sluitstuk bleef uit. Voor de groep die grotendeels verantwoordelijk was voor de meeste overlast – veelal mensen in een preciaire woonsituatie met een verslavingsproblematiek - was er geen geschikt aanbod. Men vond voor hen geen toegang tot huisvesting en de afstemming tussen hulpverlenende organisaties was vaak onvoldoende om gepaste zorg te bieden. Omdat de levensomstandigheden van deze groep niet veranderden, leidde de meer controlerende aanpak ook niet tot een daling van de overlast.

Uit deze zoektocht naar een effectief sociaal sluitstuk voor de eerder controlerende aanpak van overlastbestrijding groeide de Ketenaanpak Dak- en thuisloosheid Antwerpen (KADANS), waar de begeleide woonvormen KADANS Wonen en Zorghostel Het Trappenhuis deel van uitmaken. De ketenaanpak wil de versnippering van de zorg en moeilijke toegang tot huisvesting voor deze doelgroep verbeteren door een meer structurele en multidisciplinaire aanpak. De ketenaanpak streeft hoofdzakelijk een verbetering van de leefsituatie en een verhoging van de zelfredzaamheid op de verschillende leefdomeinen bij de doelgroep van dak- en thuislozen met een multiproblematiek die overlast veroorzaken (Ketenregieteam, 2016).

Wat leren we uit Kadans Wonen?

Tussen oktober 2022 en oktober 2023 onderzochten onderzoekers van de AP Hogeschool en Universiteit Antwerpen de realisaties en werkzaamheid van KADANS Wonen (hieronder afgekort KW). Dit deden ze aan de hand van documentenstudie, focusgroepen met het Operationeel Team van KADANS en diepte-interviews met veertien verschillende bewoners van KW en hun begeleiders (Cools, et al., 2023).⁵ Door de context, interventie, respons van de bewoner en de uitkomsten die in de gesprekken naar voren kwamen met elkaar te verbinden, evalueerden ze de werking van KW (cf. Pawson & Tilley, 1997).

---

⁵ Download het rapport hier: <https://www.ap.be/sites/default/files/2024-02/Kadans%20Wonen%20-%20balanceren%20tussen%20zorg%2C%20discipline%20en%20versterken%20van%20bewoners.pdf>

De effecten en uitdagingen van KADANS Wonen

Net als de bredere Ketenaanpak streeft KW een meervoudige doelstelling na. Voor de cliënt beogen ze zorgcoördinatie en -continuïteit te garanderen vanuit een integraal aanbod dat voortkomt uit de samenwerking tussen alle partners en bouwt de toegang tot huisvesting voor de cliënt. Ten aanzien van de samenleving willen ze de overlast van de doelgroep reduceren. KW vertaalt deze doelstellingen verder naar concrete doelstellingen op verschillende levensdomeinen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de belangrijke positieve resultaten en uitdagingen.

De analyse van de resultaten bevestigt dat KW erin slaagt de levenskwaliteit en zelfredzaamheid van de bewoners te verhogen. Op die manier draagt het project ook bij tot het verlagen van de overlastproblematiek die wordt geassocieerd met deze doelgroep. De meeste bewoners zijn stabiel op vlak van wonen, financiën en vinden behandeling en ondersteuning bij hun lichamelijk en geestelijk herstel. Het is weinig waarschijnlijk dat gelijkaardige vooruitgang in het leven van deze bewoners gerealiseerd zou worden zonder de investeringen in het woonaanbod en begeleiding.

Tabel 1: resultaten en uitdagingen van Kadans Wonen

Levensdomein	Bron: Jaarrapportage 2022 en onderzoek naar KW
Wonen	Positief: van overlevingsmodus naar kwaliteitsvolle woning. Woonstabiliteit. Uitdaging: in sommige gevallen ziet het team zich genoodzaakt om sancties op te leggen omwille van problematisch gedrag.
Algemene levenskwaliteit	Positief: doorgaans ervaart men een vooruitgang van de levenskwaliteit Uitdaging: melding van onveiligheidsgevoel in woonblok en gevoel van controleverlies bij bewoners (bv. bewindvoering, opname psychiatrie).
Financieel	Positief: afbetalen schulden en weg naar financiële stabiliteit. Sommige bewoners leren beter geld beheren en budgetteren. Uitdaging: veel overname vanuit zorg-logica en sommige bewoners ervaren een gebrek aan geld.
Geestelijke gezondheid	Positief: mensen hebben toegang tot een geestelijke zorg en worden toegeleid. De problemen worden aangepakt. Uitdaging: periodes van terugval, duurzame oplossing niet altijd mogelijk vanwege diepe wortels van problematiek.
Lichamelijke gezondheid	Positief: gunstige evoluties door meer behandeling via toeleiding naar zorg. Gezondheidsproblemen worden aangepakt. Uitdaging: in sommige gevallen is de marge voor verbetering beperkt.
Middelengebruik	Positief: meer opvolging, behandeling, motivatie om af te bouwen of te stoppen, soms met succes afgekickt. Uitdaging: de meerderheid is niet gestopt met gebruik en/of kent periodes van terugval. Woonblokken waar cliënten geconcentreerd samenwonen werkt niet voor iedereen.
Justitie en overlast	Positief: gemiddelde daling aantal politionele pv's met 62.2% na huisvesting (Studiedienst Antwerpen Stad, 2023).
Sociaal netwerk	Positief: beperkt aantal positieve evoluties. Bv. hernemen contacten met familie, heropnemen ouderschap, sociaal contact in woonblok. Uitdaging: voor de meeste bewoners weinig tot geen vooruitgang.
Tijdsbesteding	Positief: van overlevingsmodus naar een zekere structuur, met positieve effecten op bv. middelengebruik. Dagbesteding is een unieke focus bij KW, bv. sport, ontspanning, vrijwilligerswerk.

	Uitdaging: geschikte tijdsbesteding vinden voor iedereen is moeilijk. Niet iedereen houdt vol en organisaties houden de deur vaak dicht.
Activiteiten Dagelijks leven	Positief: Doorgaans een stijging in het regelmatig uitvoeren van dagelijkse activiteiten zoals koken, eten, bewegen, het opvolgen van administratie etc. Uitdaging: vaak overname vanuit zorg-logica en gedrag fluctueert door gebruik, gezondheid of financiële stress.

Deze uitkomsten liggen grotendeels in lijn met de internationale literatuur rond HF en Housing Led initiatieven (Vermeulen et al., 2005; Reinking et al., 2010; Busch-Geertsema, 2013; Parsell et al., 2015; Bretherthon & Pleace, 2015 & 2019; Woodhall-Melnik & Dunn, 2016; Brown et al., 2016; Kennedy et al., 2016; Somers et al., 2017; Munthe-Kaas et al., 2018; Buxant, 2018; Baxter et al., 2019; Miler et al., 2022). Op het niveau van tijdsbesteding en sociale herankering komen bij KW zelfs resultaten naar voor die in voorgaand onderzoek nog niet belicht werden, zoals het heropnemen van de ouderrol en de invloed van tijdsbesteding op andere levensdomeinen.

De mechanismen achter de resultaten

Met ons onderzoek willen we niet alleen een beter zicht krijgen op de resultaten en uitdagingen van KW, we willen ook beter begrijpen wat ervoor zorgt dat deze interventie bij de meeste bewoners bijdraagt tot een positieve evolutie. Het onderzoek identificeert een aantal cruciale werkzame mechanismen.

Woonstabiliteit komt hier duidelijk naar voren als een cruciaal mechanisme om ook andere positieve effecten te realiseren. Woonstabiliteit is dus niet alleen een gewenst resultaat op zich, het is de noodzakelijke voedingsbodem voor andere uitkomsten. Door langdurig te kunnen wonen, geraken cliënten op langere termijn uit overlevingsmodus, wat hen meer ruimte geeft om aan andere levensdomeinen te kunnen werken.

Werken aan woonstabiliteit begint bij KW al een stuk voor nieuwe bewoners daadwerkelijk intrekken bij het programma. Door middel van screening en matchmaking op verschillende niveaus (operationeel team van de ketenaanpak en de medewerkers van KW) vergroot de kans dat de juiste persoon op de juiste plaats komt en de meest geschikte begeleider krijgt toegewezen. Dit heeft een positieve invloed om de begeleidingstraject en draagt bij tot meer stabiliteit en veiligheid in de woongemeenschappen.

Op de achtergrond speelt ook de multidisciplinaire samenwerking van de ketenaanpak een belangrijke rol. Achter de schermen werken ze aan een betere toegankelijkheid van fysieke en geestelijke gezondheidszorg voor de doelgroep, door partners uit deze sectoren bij het overleg te betrekken. Verder ondersteunen ze KW in geval van crisissen door advies te geven, vanuit hun integrale blik.

Op het niveau van dagelijkse begeleiding blijkt dat de kans op stabiliteit en groei op andere levensdomeinen vergroot wanneer de begeleiding vanuit nabijheid kan werken en zo een intensieve begeleidings- en vertrouwensrelatie kan opbouwen met de bewoners. Doordat KW met een lage caseload (7 à 8 cliënten per vte) werkt, kunnen begeleiders meer tijd spenderen met de bewoners door regelmatig op bezoek te komen en hen bij te staan in zowel formele verplichtingen zoals administratie of een toeleiding én in de meer informele sfeer zoals bij een sterfgeval of het weerzien van familie. De begeleiding neemt een meervoudige rol op als bemiddelaar, belangenbehartiger, coach en huisbaas

een cruciale rol om bewoners tot gepaste zorg en de realisatie van hun sociale grondrechten te brengen. Het vereist veel flexibiliteit van de begeleiding en dat zorgt soms voor spanningen, maar tegelijk is het cruciaal om in te spelen op de vaak onvoorspelbare werkcontext.

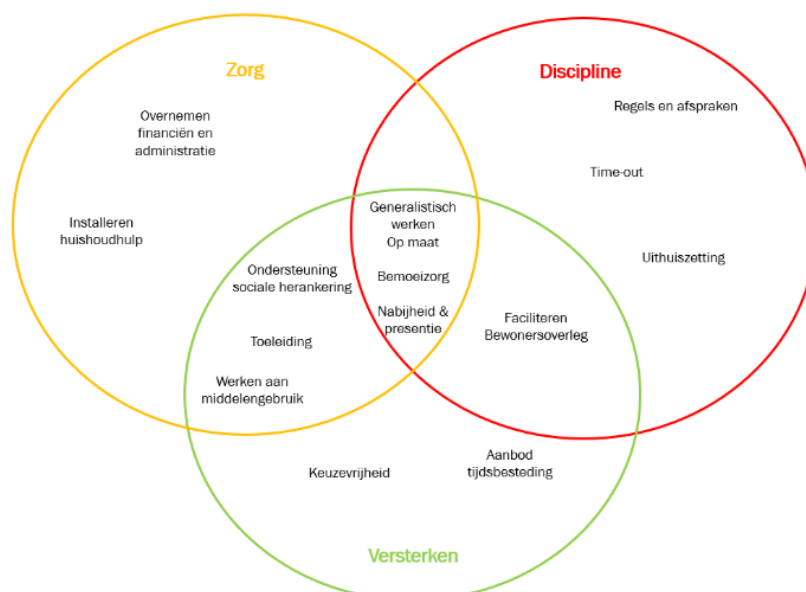
Zorg, controle en versterken in de praktijk

De uiteenlopende rollen van de begeleiding relateren aan de verschillende logica's die historisch gezien al langer aanwezig zijn in de strijd tegen dak- en thuisloosheid, namelijk zorg, discipline en versterken. Onderstaande figuur plaatst de mechanismen uit het onderzoek die van belang zijn voor de begeleiding in overlappende cirkels. We beperkten ons hier tot een aantal essentiële mechanismen. Een uitgebreidere analyse van alle mechanismen kan je vinden in het rapport.

Het systeem van regels, afspraken en mogelijkheden om die af te dwingen op niveau van de woonvorm is dan een voorbeeld van een disciplinerend kader. Het draagt evenzeer bij tot de stabiliteit op vlak van wonen en de hulpverleningsrelatie. In het belang van de veiligheid van zowel bewoner als begeleider is het belangrijk dat er een aantal huisregels gerespecteerd worden, zoals het logeerverbod voor vrienden en familie. Tegen agressie tegen medebewoners en begeleiding treedt KW ook sterk op, bijvoorbeeld aan de hand van een time-out.

Innovatieve, door Pathways Housing First geïnspireerde initiatieven die het recht op wonen centraal stellen dragen vaak zowel zorgende, meer controlerende als versterkende elementen in zich. Sommige auteurs spreken in dit verband zelfs over 'inclusieve repressie' (Grainger, 2022). Onder de juiste omstandigheden is het net een combinatie van deze elementen dat bijdraagt tot versterking en empowerment. Door mensen hun recht op wonen te waarborgen, krijgen ze een stabielere basis om op andere domeinen te werken en hebben ze ook opnieuw iets te verliezen en zijn ze gemotiveerd om zich in te spannen binnen een traject. De toegenomen autonomie en zelfbeschikking zijn naar inspiratie van het oorspronkelijke HF-model leidende principes om stappen te zetten in andere levensdomeinen.

Figuur: Werkzame mechanismen vanuit een 'zorg', 'discipline' en 'versterken' logica.

Het is dus een misvatting dat toegang tot wonen (en begeleiding) voor mensen in een precare situatie een puur ondersteunende maatregel zou zijn terwijl deze mensen vooral nood zouden hebben aan

meer bestraffing en controle. De beperkte effectiviteit en bijkomende negatieve effecten van een puur bestraffend beleid jegens dak- en thuislozen werd uitvoerig aangetoond in eerder onderzoek (Wilking et al., 2018). Kadans Wonen toont dat het balanceren van de drie logica's noodzakelijk is om stappen te kunnen zetten met de doelgroep.

Realistische verwachtingen voor dit soort initiatieven

KW bereikt resultaten met een complexe doelgroep waar andere initiatieven daar voordien niet in slaagden. Dit neemt niet weg dat deze doelgroep zeer kwetsbaar blijft in termen van maatschappelijke participatie en risico op hervat. Doorstroom naar werk en zelfstandig wonen is zeer uitzonderlijk en voor heel wat bewoners niet aan de orde. Hoewel een aantal bewoners belangrijke stappen zet naar zelfstandigheid zal een groot deel langdurig nood hebben aan begeleiding. KW is geen wonderoplossing voor deze moeilijke doelgroep, maar zet wel belangrijke stappen in de goede richting. Daarnaast blijft het voor dit soort innovatieve initiatieven uitdagend om zich te bewegen in een maatschappelijke context waar toegang tot betaalbare huisvesting en gepaste hulp moeilijk blijft voor deze nog steeds gestigmatiseerde doelgroep.

Tegelijkertijd tonen de geïdentificeerde uitdagingen om tot duurzame resultaten te komen (zie tabel 1) dat trajecten zelden lineair of eenduidig positief verlopen. Ze tonen ook de ambiguïteit van zowel zorgende als meer controlerende interventies, die door bewoners soms als negatief worden ervaren of op korte termijn niet bijdragen tot meer zelfredzaamheid. De veelheid aan perspectieven en diversiteit aan verhalen en profielen maken het moeilijk om een eenduidige maatstaf van succes te bepalen voor alle bewoners.

Het is daarom weinig zinvol om verwachtingen omtrent sociale re-integratie en doorstroom op te leggen aan dit soort initiatieven. De primaire resultaten zijn woonstabiliteit (geen terugval in dak- en thuisloosheid) en minder meldingen van overlast door de bewoners. Daarnaast draagt de betrokken begeleiding en de verbeterde toegang tot gepaste ondersteuning dankzij de multidisciplinaire afstemming bij tot moeilijk voorspelbare secundaire verbeteringen op diverse levensdomeinen.

Toegang tot kwalitatieve huisvesting voor iedereen heeft positieve impact op andere domeinen

“Sociale huisvesting is bij ons van meet af aan gestigmatiseerd als een oplossing voor mensen die hun plan niet kunnen trekken in onze samenleving. [...] vandaag wordt het stigma gebruikt door de minister om minder sociale woningen te bouwen.” (Pascal De Decker)⁶

De casus KADANS Wonen toont, in lijn met internationale literatuur, dat toegang tot kwalitatieve huisvesting in combinatie met gepaste begeleiding een basis biedt om vooruitgang te realiseren op diverse levensdomeinen. Deze praktijk toont dit voor de uitdagende doelgroep van voormalig dak- en thuislozen met een multiproblematiek, maar andere initiatieven, zoals bijvoorbeeld Collectief Goed, tonen dat het principe van 'Wonen Eerst' ook opgaat voor andere doelgroepen zoals gezinnen met jonge kinderen, waar diezelfde intensieve begeleiding niet nodig is (Janssens et al., 2020).

---

⁶ <https://www.demorgen.be/beter-leven/waarom-een-27-jarige-al-een-eigen-huis-wil-dat-ontgaat-mij-volledig-deze-socioloog-kiest-er-opnieuw-voor-om-te-huren~b58b62fc/>

Dit brengt ons terug bij het belang van een macrobeleid dat het domein wonen erkent en ondersteunt als een belangrijke pilaar van de welvaartstaat. Een beleid dat het recht op wonen centraal stelt is niet alleen gunstig voor dit soort op Housing First geïnspireerd initiatieven in de strijd tegen dak- en thuisloosheid, het kan ook voor een bredere laag van de bevolking bijdragen tot een positieve impact op diverse levensdomeinen. In dit licht is de recente beslissing van de Vlaamse overheid om ‘werk hebben’ op te nemen als criterium voor voorrang op wachtlijst sociale huisvesting alsof je het paard voor de kar wil spannen.⁷

Het huidige Vlaams woonbeleid laat het onderzoek en de evidentie vanuit de praktijk links liggen om de tegenovergestelde richting te kiezen. Het aanbod betaalbare woningen wordt grotendeels overgelaten aan de markt en er lijkt meer aandacht te gaan naar het verkleinen en herschikken van de wachtlijsten via nieuwe voorwaarden, voorrangregels en het ontmaskeren van fraudeurs, dan het bijbouwen van voldoende sociale woningen.^{8 9} Door het fundamenteel belang van woonstabiliteit te miskennen ondergraaft men niet alleen een effectieve aanpak van dak- en thuisloosheid. Bovendien creëert of bestendigt men ook verschillende, minder zichtbare, negatieve effecten voor gezinnen in een precare woonsituatie. Wie de woonpilaar verder doet wankelen heeft impact, maar niet van het goede soort.

---

⁷ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/12/26/strengere-regels-voor-sociaal-wonen-voorrang-voor-werkende-huur/>

⁸ <https://sociaal.net/ opinie/ fraude-sociale-huurders-nuance-communicatie-ontbreekt/>

⁹ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/12/26/kritische-reacties-op-strengere-regels-sociale-woningen/>

Referenties

- Aubry, T. (2020). Analysis of Housing First as a Practical and Policy Relevant Intervention: The Current State of Knowledge and Future Directions for Research | The Homeless Hub. *European Journal of Homelessness*, 14(1), 13–26.
- Aubry, T., Nelson, G., & Tsemberis, S. (2015). Housing First for People With Severe Mental Illness Who Are Homeless: A Review of the Research and Findings From the At Home–Chez soi Demonstration Project. *Canadian Journal of Psychiatry. Revue Canadienne de Psychiatrie*, 60(11), 467–474.
- Angel, S., & Bittschi, B. (2019). Housing and Health. *Review of Income and Wealth*, 65(3), 495–513.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1111/roiw.12341>
- Baxter, A. J., Tweed, E. J., Katikireddi, S. V., & Thomson, H. (2019). Effects of Housing First approaches on health and well-being of adults who are homeless or at risk of homelessness: Systematic review and meta-analysis of randomised controlled trials. *Epidemiol Community Health*, 73(5), 379–387. <https://doi.org/10.1136/jech-2018-210981>
- Beersman, H. (2022). Woonzaak. Epo.
- Bretherton, J., & Pleace, N. (2015). *Housing First in England: An Evaluation of Nine Services*. Centre of Housing Policy, University of York. <https://eprints.whiterose.ac.uk/83966/>
- Brown, M. M., Jason, L. A., Malone, D. K., Srebnik, D., & Sylla, L. (2016). Housing First as an Effective Model for Community Stabilization Among Vulnerable Individuals with Chronic and Nonchronic Homelessness Histories. *Journal of Community Psychology*, 44(3), 384–390. <https://doi.org/10.1002/jcop.21763>
- Busch-Geertsema, V. (2013). *Housing First Europe Final Report*. Housing First Europe.
<https://www.habitat.hu/files/FinalReportHousingFirstEurope.pdf>
- Buxant, C. (2018). The challenge of Implementing the Housing First Model: How Belgium Tries to Connect Fidelity and Reality. *European Journal of Homelessness*, 12(3), 233–256.
- Cools, P. (2014). We Gebruiken onze Rechterhand om Mensen in de Linkerhand te Plaatsen: Het reguleren van publieke ruimte met bestraffend sociaal beleid in Antwerpen. *Ruimte & Maatschappij*, 5(3), 36–60.
- Cools, P., Deleu, H., Raeymaeckers, P., Van Gucht, J. (2023). *KADANS Wonen: balanceren tussen zorg, discipline & het versterken van bewoners*. AP Hogeschool & UAntwerpen.
- Dahlgren G, Whitehead M. (1991). *Policies and Strategies to Promote Social Equity in Health*. Stockholm, Sweden: Institute for Futures Studies.
- Dewilde, C., & Raeymaeckers, P. (2008). *Multidimensionele armoede in Europa : individuele en institutionele determinanten*. Leuven: Acco.
- Delanghe, H. (2023). *Crisis in je huis, hoofd en lichaam? Een onderzoek naar de huisvestingcrisis in relatie tot de fysieke en mentale gezondheid van de patiënten in WGC De Regent, Antwerpen-Noord*. AP Hogeschool.
- Eurofound. (2016). *Inadequate housing in Europe: Costs and consequences*. Publications Office of the European Union.
<https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2016/quality-of-life-social-policies/inadequate-housing-in-europe-costs-and-consequences>
- Flint, J., & Powell, R. (Eds.). (2019). *Class, Ethnicity and State in the Polarized Metropolis: Putting Wacquant to Work*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-16222-1>
- Grainger, G. L. (2022). Discipline and Inclusively Repress: The Hybrid Governance of Housing First Tenants. *Housing, Theory and Society*, 39(4), 484–505. <https://doi.org/10.1080/14036096.2021.2012251>
- Kemeny, J. (2001). Comparative housing and welfare: Theorising the relationship. *Journal of Housing and the Built Environment*, 16 (1), 53–70.
- Kemeny, J. (2015). *Housing and social theory*. Routledge.
- Ketenregieteam. (2016). *Convenant: Ketenaanpak dak- en thuislozen Antwerpen Stad*. Stad Antwerpen.

- Kennedy, J., Forchuk, C., Arku, G., & Buzzelli, M. (2016). Service providers' perspectives and residents' experiences with the implementation of "Housing First" program in the city of London, Ontario, Canada. *Housing and Society*, 43(2), 82–102. <https://doi.org/10.1080/08882746.2017.1293429>
- Kerman, N., Sylvestre, J., Aubry, T., & Distasio, J. (2018). The Effects of Housing Stability on Service use Among homeless Adults with mental illness in a Randomized Controlled trial of Housing First. *BMC Health Services Research*, 18(1), 190. <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3028-7>
- Lescrauwaet, D. (2014). Tussen betoelging en bijstand. In: *Een thuis voor meer dan een dag. Mythes, feiten en verhalen over thuisloosheid*, (99-114). Lannoo Campus.
- Limebury, J., & Shea, S. (2015). The Role of Compassion and 'Tough Love' in Caring for and Supporting the homeless: Experiences from 'Catching Lives' Canterbury, UK. *Journal of Compassionate Health Care*, 2(1), 7. <https://doi.org/10.1186/s40639-015-0016-1>
- Linsley, P., Howard, D., & Owen, S. (2015). The Construction of Context-mechanisms-Outcomes in Realistic Evaluation. *Nurse Researcher*, 22(3), 28–34. <https://doi.org/10.7748/nr.22.3.28.e1306>
- Miler, J. A., Foster, R., Hnizdilova, K., Murdoch, H., & Parkes, T. (2022). 'It maybe doesn't seem much, but to me it's my kingdom': Staff and Client Experiences of Housing First in Scotland. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 29(3), 231–244. <https://doi.org/10.1080/09687637.2021.1926429>
- Munthe-Kaas, H. M., Berg, R. C., & Blaasvær, N. (2018). Effectiveness of interventions to reduce homelessness: A Systematic Review and Meta-analysis. *Campbell Systematic Reviews*, 14(1), 1–281. <https://doi.org/10.4073/csr.2018.3>
- O'Sullivan, E. (2012). *Ending homelessness – a housing-led approach*. [Report]. Department of the Environment, Community and Local Government. <https://www.drugsandalcohol.ie/20230/>
- Onapa, H., Sharpley, C. F., Bitsika, V., McMillan, M. E., MacLure, K., Smith, L., & Agnew, L. L. (2022). The Physical and Mental health Effects of Housing Homeless people: A Systematic Review. *Health & Social Care in the Community*, 30(2), 448–468. <https://doi.org/10.1111/hsc.13486>
- Parsell, C., Petersen, M., & Moutou, O. (2015). Single-site Supportive Housing: Tenant Perspectives. *Housing Studies*, 30(8), 1189–1209. <https://doi.org/10.1080/02673037.2015.1009874>
- Patterson, M., Moniruzzaman, A., Palepu, A., Zabkiewicz, D., Frankish, C. J., Krausz, M., & Somers, J. M. (2013). Housing First Improves Subjective Quality of Life Among Homeless Adults with Mental Illness: 12-month Findings from a Randomized Controlled trial in Vancouver, British Columbia. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 48(8), 1245–1259. <https://doi.org/10.1007/s00127-013-0719-6>
- Pawson, R., & Tilley, N. (1997). *Realistic Evaluation*. Sage Publications.
- Pleace, N., & Bretherton, J. (2019). *The Cost Effectiveness of Housing First in England*. <https://eprints.whiterose.ac.uk/145440/>
- Reinking, D., van Ameijden, E., van Bergen, A., & Wolf, J. (2010). Het Hostelprogramma in Utrecht. *Verslaving*, 6(3), 5–16. <https://doi.org/10.1007/BF03089686>
- Janssens, J., Baert, E., Claes, S., Belmahi, J., Verdeyen, M. (2020). *Collectief Goed: een coöperatief woonmodel op maat van grote gezinnen met lage inkomens*. Samenlevingsopbouw Antwerpen Stad VZW.
- Torgersen, U. (1987) "Housing: the wobbly pillar under the welfare state", in: B. Turner, J. Kemeny & L. Lundqvist (Eds), *Between State and Market: housing in the post-industrial era*, (116–126) (Stockholm: Almqvist and Wiksell International).
- Tsemberis, S. (2010). *Housing First: The Pathways Model to End Homelessness for People with Mental Illness and Addiction Manual*. Hazelden.
- Vermeulen, K., Toet, J., & Almeijden, E. (2005). *Eindrapportage Hostelonderzoek Utrecht: Beter af met Bad, Bed, Brood en Begeleiding?* Gemeente Utrecht.

Vlaamse Woonraad. (2018). Advies wonen en gezondheid. Advies 2018-27/18.12. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/29963>

Wilking, J., Roll, S., Philhour, D., Hansen, P., & Nevarez, H. (2018). Understanding the Implications of a Punitive Approach to Homelessness: A Local Case Study. *Poverty & Public Policy*, 10(2), 159–176. <https://doi.org/10.1002/pop4.210>

Woodhall-Melnik, J. R., & Dunn, J. R. (2016). A Systematic Review of Outcomes associated with participation in Housing First programs. *Housing Studies*, 31(3), 287–304. <https://doi.org/10.1080/02673037.2015.1080816>